

EI-YMMÄRTÄMISEN ETEISESSÄ

Ensilukijalta ei-yymmärtämisen eteisessä

Kohtaamiseni ”Ei-yymmärtämisen eteiseen” tapahtuivat oman eteisemme kautta. Ei yymmärtämisenä. Kirjoittajat valuivat usean vuoden ajan lukemattomia kertoja eteisemme kautta olohuoneeseemme. Ja keskustelivat. Jakoivat toisilleen kirjoituksiaan. Ja keskustelivat. Juttuja printattiin ja niitä lojui eri puolilla kotiamme. Juttuja leikkivästä ihmisestä, oranssisista t-paidoista, bordunoista jne. Minä en osallistunut tähän prosessiin.

Tunsin muutamia kirjoittajista ennestään ja lopuistakin kuulin jotain mieheltäni Markku Siivolalta. Markku ei ole loistava kertomaan tai kuvailemaan ihmisiä, niin psykiatri kuin onkin. ”Tommi? – niin kai hän on jotenkin teatterin kanssa tekemisissä?”, ”Juhani? Olisiko jotenkin kai yliopistolla, en ole varma? En ole kysynyt.”. Jotenkin kaikki liittyivät Todellisuuden Tutkimuskeskukseen, ja jotain TTK:sta tiesin. Kyse oli siis taiteilijoista, päättelin.

Aikojen sopiminen kirjoittajaporukan kokoontumisille oli vaivalloista. Kaikilla oli kiireitä. Kalentereita tarkasteltiin, sähköposteja läheteltiin. Häkellyttävän täsmällisesti porukka sitten ilmestyi sovittuina aikoina eteisemme, muutaman minuutin sisällä. En tiedä ymmärsivätkö he sitä hämmästellä, minä hämmästelin. Ja kahden tunnin kuluttua poistuminen tapahtui myös muutaman minuutin sisällä. Taiteilijoita? Vai olivatko nämä virkamiehiä joiden toiminnan tehokkuutta mitattiin ulkopuolisen konsultin avulla? Vai peräti olivatko he itse konsultteja jaagaamassa neljännesvuosituloksia? Ulkoasut puhuivat kyllä enemmän taiteilijoiden suuntaan.

Ei yymmärtämisessäni valitsin itselleni Martan roolin. Tarjosin kahvia ja voileipiä. Joskus yritin tarjota viiniä, olutta. Paljoa ei otettu, ei voinut ottaa, oli esitys, harjoitus tai lastenlasten kaitseminen. En ymmärtänyt. Mielessäni oli Sibelius ja toverit Kämpissä. Tämä virkamiesmäisyyskö voisi luoda syvällistä ei-yymmärtämistä?

Jossain vaiheessa jätin Martan roolin ja ehdotin että voisin lukea nuo tekstit, joita pöydillämme lojui. Minusta tuli hetkeksi Maria. Luettuani hämmästyin kokemustani ja Martta sisälläni alkoi kiirehtiä tekstin saattamista kirjaksi. Muidenkin pitäisi saada lukea näitä tekstejä. Kaikessa muussa oli ollut kiire mutta ei kirjan valmiiksi saamisessa.

Tekstejä lukiessani kuuntelin sanoja, jotka raottivat ovea eteiseen josta edelleen aavistin avautuvan jotain muuta, ei ainoastaan yhtä ovea vaan lukemattomia ovia. Näiden tekstien avulla sain kokea riemullisia kurkistuksia "ei-yymmärtämisen" koskettavaan ja samalla elähdyttävään todellisuuteen - ja kummallisinta oli että kaikki tapahtui helposti, leikkisästi kuin retkellä metsään jossa kiviä kääntämällä ja päättään kurkotamalla taikka hengittämättä hiljaa olemalla saattaa kokea mittaamattoman monta asiaa.

Kirjan eri artikkelit ovat kaikki täysin erilaisia. Pitkästyä ei voi! Ja kummallista kyllä se punainen lanka siellä on koko ajan löydettävissä - läpi koko kirjan. Yksi artikkeli oli yleensä luettava yhdellä istumalla - ei niitä pystynyt keskeyttämään vaan ne vetivät mukaansa viettelevästi "ei-yymmärtämiseen". Paradoksaalisesti vaikeista asioista oli syntynyt helpoa, kutkuttavaa tekstiä. Yhden luettuaan alkoi seuraavaa jo funtsia: mitähän sieltä tulisi - jotain aivan uutta? Kuin kääntäisi kaleidoskooppia.

Artikkelien sisältöjä en voi paljastaa, ne on koettava itse - on voitava viattomasti astua niiden raoillaan olevien ovien kynnysten ylitse, voitava rauhassa nuuhkaista niitä erilaisia häivähdyksiä ja välähdyksiä joita eri artikkelit tuovat tästä todellisuudestamme. Näitä tekstejä eivät todella-kaan ole kirjoittaneet virkamiehet tai konsultit.

Pirjo Juhela
vanhuspsykiatri, psykoterapeutti

KIRJOITTAJAT JA ARTIKKELIT

Eero-Tapio Vuori: Tajunnan ensimmäinen huone

Eero-Tapio Vuori käy artikkelissaan läpi eräiden itselleen tärkeiden ideoiden syntyhistoriaa. Hän yrittää päästä *takaisin hetkeen*, jossa ideat syntyivät. Miten ne syntyivät? Mitä hänessä tapahtui ennen ja jälkeen idean ilmentymisen? Miltä tuntui kun idea oli juuri ryöpsähtämässä tajuntaan? Mitä sillä hetkellä tapahtui kun tajunnan kynnyks ylittyi? Mikä mahdollisesti laukaisi tajunnallisen oven avautumisen idealle? Missä ideat (tajunta-todellisuusakselilla) ovat ennen tajuntaan siirtymistä? Samalla hän muotoilee oman näkemyksensä *ei-yymmärtämisestä* ja sen merkityksestä ihmiselle todellisuuden hahmottamisessa ja rakentumisessa sekä varsinkin taiteessa – eräänlaisena *ideoiden esitajunnallisena hautomona*.

Eero-Tapio Vuori (s.1968) – Teatteriohjaaja – esitystaiteilija, joka on erikoistunut ihmisen tajuntaa, todellisuuden käsittämistä ja maailmassa olemista käsittelevien esitysten ohjaamiseen. Viime vuosina hän on työskennellyt freelanceohjaajana, mm. Todellisuuden tutkimuskeskudessa, Uusarkaisessa Teatterissa, Teatteri Naamio ja Höyhenessä sekä Kajaanin Kaupunginteatterissa. Hän on myös ollut suunnittelemassa ja valmistelemassa Mosambikin valtionyliopistossa helmikuussa 2008 alkanutta teatterikoulutusta. Lisäksi hän opettaa epäsäännöllisesti teatterin teoriaa ja käytäntöä. Seuraava iso projekti on kirjan kirjoittaminen kokemusesityksen teoriasta ja kokemuksellisesta esitystaiteesta yleensä.

Markku Siivola: Elämän uni

Unet ovat *jokaiselle* ihmiselle alati avoinna olevia portteja syvempään ymmärrykseen elämästä, vielä uniakin syvempään. Sen ovat erityisesti taiteet ja uskonnot tienneet jo vuosituhansien ajan.

Markku Siivolan teksti kulkee unien, taiteiden, tiedon ja ymmärryksen muotojen kautta kohti niiden kaikkien läpi kulkevaa *ei-ymmärtämisen eteisen* punaista lankaa; ydinlähdettään, josta luovuus virtaa ihmisten väliseen muotojen maailmaan kaikille jaettavaksi.

Markku Siivola (s.1945) – Luonnontieteiden kandidaatti, lääketieteen lisensiaatti, psykiatrian erikoislääkäri, yleissairaala psykiatrian erityispätevyys. Toiminut 1980-luvun alusta myös *uniryhmätyönohjaajana* opettaen psykoterapeuteille ja terveys- ja sosiaalialan ammattihenkilöstölle unien ymmärtämistä ja hyödyntämistä psykiatriassa ja psykoterapiassa jatkokoulutuksena, ryhmätyönohjauksen välineenä ja psykoterapioiden tukena. Näiden lisäksi ohjaa myös erilaisia ei-ammattillisia uniryhmiä.

Janne Saarakkala: Kokonaisuuden ihme

Kokonaisuuden ihme on elegiamainen essee, joka käsittelee ihmeen kokemusta henkilökohtaisella ja historiallisella tasolla. Se tarttuu uskontoon, yhteiskuntajärjestykseen ja taiteeseen kehitellen kokonaisvaltaista näkemystä ihmeen merkityksestä elämässä. Kuinka tavat käsittää maailma ja järjestää elämä, esimerkiksi ideologiat, saavat alkunsa ihmeen kokemuksesta ja kuinka järjestelmät itsessään asettuvat ajan myötä ihmeen esteeksi. Pelastaako uusi ihme meidät silloin rappiosta? Miksi me sitä kaipaamme? Mikä on ihme?

Janne Saarakkala (s.1972) – Teatteritaiteen maisteri, teatteriohjaaja ja käsikirjoittaja, jota on kerran verrattu Volter Kilven Varhaisissa kertomuksissa (1901 – 1903) esiintyvään runoilijaan: "Hänellä oli sem-

moinen sielu, että kun hän kulki ulkona, kaikki tuli häneen merkillisen heleän liikutusvalaistuksen reunustamana." Eri teattereihin tehtyjen freelance-töiden ohella hän työskentelee ja oleilee Todellisuuden tutkimuskeskuksessa, jonka päämääriä ovat esitystaiteen uudistaminen, todellisuuden kysyminen ja uteliaisuuden vaaliminen. Saarakkalan mielestä nämä ovat tärkeitä lähtökohtia elämässä ja siksi hän on myös ei-ymmärryksen eteisessä.

Risto Santavuori: Oranssin värinen t-paita

Risto Santavuoren artikkeli käsittelee ei-ymmärrystä *tajunnallisen ohjauksen* näkökulmasta. *Jokapäiväisessä* elämässä ei-ymmärrys voidaan ajatella olotilana, jossa valmiit vastaukset purkautuvat ja suhtautumiseen palautuu valinnan mahdollisuus. Kognitiiviset skeemat uudelleenjärjestyvät joustavampina ja mielekkäämpinä.

Artikkeli hahmottelee hypnoosia *merkitysfunktiona*, havaitsevana tietoisuutena. Tajunnan taito on kaikkea toimintaa määrittävää oppimista. Ohjatussa kuulevassa kohtaamisessa oleellista on ohjaajan vetäytyminen ei-ymmärtämisen lähestymistapaan, jotta ohjattavalle vapautuu tilaa tulla havaituksi ja ymmärretyksi omana itsenään.

Risto Santavuori (s.1954) – Filosofian kandidaatti, suggestoterapeutti SHY. Etsii kulttuuripedagogisia näkökulmia olemisen kysymiseen. Ihmisläheisen ohjauksen kehittäminen pohjautuu historiantutkijan koulutukselle, erityisopettajan kokemukselle ja tajunnallisen ohjauksen tutkimisille. Lapsilähtöinen pedagogiikka, oppijalähtöinen opetus, asiakaslähtöinen kuuleva kohtaaminen ovat todellisuuskäsitysten politiikkaa, jonka tarkoitus on vahvistaa yhteiskuntaa esteettisenä ja eettisenä elinympäristönä.

Jussi Johnsson & Juhani E. Lehto: Järjetön leikki – luovuudesta tieteessä ja taiteessa

Luovuutta on usein pidetty mystisenä käsitteenä. Tässä luvussa pohditaan, miten luovuus ja ei-ymmärtäminen suhtautuvat toisiinsa. Kirjoittajat esittävät, että leikki laveasti määriteltynä kattaisi molemmat käsitteet. Luovuutta tarkastellaan myös ihmistieteiden, erityisesti psykologian, näkökulmasta. Nämä tieteet ovat toistaiseksi puutteellisesti ymmärtäneet luovuutta. Sekä leikissä että ihmistieteissä tunnustetaan tiedostamaton emotionaalinen tekijä, joka saattaa edustaa luovuuden ei-ymmärrettävää puolta.

Jussi Johnsson (s.1966) – Teatteritaiteen maisteri. Hän on ollut Todellisuuden tutkimuskeskuksen jäsen vuodesta 2001 ja esiintynyt sen useissa esitystaide-teoksissa. Hän on myös työskennellyt näyttelijänä ja muusikkona eri teatteri-, elokuva-, televisio- ja radiotuotannoissa.

Juhani E. Lehto (s.1955) – Biologi ja kasvatustieteen dosentti. Hän työskentelee erityispedagogiikan lehtorina Helsingin yliopistossa. Hän on julkaissut useita artikkeleita kasvatustieteen ja psykologian kansainvälisissä lehdissä.

Tommi Silvennoinen: Aidattu ymmärrys

Tommi Silvennoinen kirjoittaa omasta taiteellisesta prosessistaan ja kysymyksenasetteluistaan Teatteri Telakalle ohjatun *Kuningasnäytelmän* yhteydessä, erityisesti suhteessa Martin Heideggerin ajatuksiin ja tuotantoon. Essee käsittelee ihmisenä olemista ja taiteen tekemisen mieltä.

Tommi Silvennoinen (s.1974) – Helsinkiläinen teatteriohjaaja ja filosofian opiskelija (Tampereen yliopisto). Silvennoinen on yksi Todellisuuden tutkimuskeskuksen perustajista. Aiemmin hän on toiminut

näyttelijänä mm. Ylioppilasteatterissa. Viimeisimmät ohjaustyönsä Silvennoinen on tehnyt Teatteri Telakalla Tampereella (Kuningasnäytelmä 2005, Katoamisnäytelmä 2007).

Tuomas Laitinen: Olemisen bordunat

Borduna on musiikin käsite, joka tarkoittaa monissa musiikkikulttuureissa esiintyvää koko kappaleen ajan samalla korkeudella soivaa jatkuvaa säveltä. Borduna on musiikille kantava elementti, kuten maalaukselle on kangas jolla se lepää. Tuomas Laitinen laajentaa tekstissään bordunan käsitteen kuvaamaan ihmisenä olemisen perussointia; niitä olemassaolon peruselementtejä, joiden varassa hänen yksilöllinen elämänsä lepää.

Näitä pulssin kaltaisia aaltomuotoja löytyy elämän kaikilta tasoilta – planeettojen kierrosta läpi syntymän ja kuoleman, yön ja päivän, unen ja valveen, hengityksen ja aivoaaltojen rytmin aina solujen ja alkeishiukasten kehämäiseen tanssiin. Laitisen tekstin läpäisevä metafora on musiikki, erityisesti intialaisen klassisen musiikin perusmuoto *raga*. Se toimii prismana, jonka kautta koko kosmologinen spektri heijastuu näkyviin.

Tuomas Laitinen (s.1974) - Ohjaaja, esitystaiteilija, muusikko ja tanssija. Toimii Todellisuuden tutkimuskeskuksessa ja esittävän taiteen vapaalla kentällä. Laitinen työskentelee erityisesti keho-mielen ja uusien esitysmuotojen kanssa sekä tutkii parhaillaan katsojan kehoa esityksessä. Hamuilee alati kohti suurempaa läsnäoloa, tietoisuutta ja rakkautta elämää kohtaan.

Pilvi Porkola: Perunankuoret lentävät viattomien uniin

Pilvi Porkolan artikkelin lähtökohtana on Pasi Mäkelän buto- esitys ja teksti Realismin Manifesti. Artikkelissaan Porkola pohtii voiko toisen ajatuksia koskaan ymmärtää ja toisaalta, miten kirjoittaa esityksestä.

Porkola päätyy kirjoittamaan auki omaa yritystään ymmärtää ja tulkita hermeneuttisessa viitekehyksessä.

Pilvi Porkola (s.1972) – Esitystaiteilija, tutkija ja ESITYS-lehden päätoimittaja. Koulutukseltaan hän on teatteritaiteen maisteri. Parhailaan hän tekee taiteellista väitöstutkimusta Teatterikorkeakoulussa.

Porkolan esityksiä on nähty mm. Performance Festivaaleilla Norjassa ja Junge Hunde –festivaaleilla Tanskassa. Porkola on Todellisuuden tutkimuskeskuksen jäsen.

Pasi Mäkelä: Realistisen taiteen manifesti

Pasi Mäkelä (s.1975) – Esitystaiteilija ja muusikko. Todellisuuden tutkimuskeskuksen jäsen.

Mäkelän teksti on syntynyt ahdingosta, jonka tanssista kirjoittaminen aiheuttaa. Miten kirjoittaa jostain mistä ei voi kirjoittaa?

"Buto-tanssi, johon työni paljolti perustuu on Japanissa 1950-luvun lopussa kehittynyt tanssiteatterin muoto. Sen tunnusmerkkejä ovat groteskinkaanis elekieli sekä valkoiseksi kalkitut tanssijat. Buton loivat Hijikata Tatsumi ja Ohno Kazuo. Se elää arkaaisen ja modernin hyvin vaikeasti määriteltävässä leikkauspisteessä. Butossa on parhaimmillaan läsnä yhtä aikaa olemisen alkuperäisyys sekä nyt-hetki.

Buton alkuperää jäljittäessäni olen käsittänyt, että sen alkuperä onkin lopulta minussa ja siinä maaperässä, josta olen kasvanut. Minulle buto on universaali ei-ymmärtämisen kieli.

Tämä tekstini on fragmenttinen, epä-valmis, epä-looginen ja suorastaan typerä, mutta sellainen minäkin olen ja sellaisia esityksenikin ovat! Turha esittää valmista. Kuoriutumaton muna se vasta muna on! Terve-tuloa ei-ymmärtämiseen!"

We are not yet born,
we are not yet in the world,
there is not yet a world,
things have not yet been made,
the reason for being has not yet been found.

- Antonin Artaud